

Hartstocht voor Gods huis (Felicitas en Perpetua)

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

Schriftlezing: Psalm 69,1-10 en 30-37

Schriftlezing: Johannes 2,13-22

Schriftlezing: Het lijden van Perpetua en Felicitas III,1-2.5-9; IV,1-10, (Opnieuw vertaald door Dr. J.N. Bremmer en Dr. J. den Boeft)

Inleiding

Vandaag staan we stil bij twee heiligen van heel lang geleden: de Romeinse Perpetua en haar slavin Felicitas. Hun sterfdag is 7 maart. Deze twee jonge vrouwen werden in 203 na Chr. gevangen genomen, omdat ze zich bekeerd hadden tot het christendom. Daarop stond in die tijd in Rome, onder keizer Septimus Severus, de doodstraf. Van Perpetua is een autobiografisch verslag bewaard gebleven van haar tijd in de gevangenis, *Passio Sanctarum Perpetuae et Felicitatis*. Het is één van de oudste christelijke teksten door een vrouw geschreven. We zullen er een gedeelte uit lezen.

Uit het evangelie van Johannes lezen we over de tempelreiniging aan het begin van Jezus' optreden.

Gemeente van Jezus Christus,

Bij Johannes vinden we het gebeuren van de tempelreiniging niet aan het einde van zijn evangelie, zoals bij de andere evangelisten, maar aan het begin. Na de bruiloft in Kana is de tempelreiniging het tweede teken dat Jezus laat zien, volgens Johannes. Johannes wil met deze andere volgorde van gebeurtenissen aangeven, denk ik, dat de tempelreiniging niet de culminatie was van allerlei conflicten met de joodse religieuze leiders, maar dat het Jezus vanaf het begin, in beginsel, al steeds ging om de heiligheid van het huis van God, de plek waar God en mensen elkaar ontmoeten. Johannes stelt, anders dan de andere evangelisten, de kruisiging ook niet voor als direct samenhangend met de tempelreiniging – nu was Jezus echt te ver gegaan, nu moesten de religieuze leiders wel ingrijpen. Nee, volgens Johannes stuurt Jezus het vanaf het begin hierop aan. God en mensen weer bij elkaar brengen, dat was volgens Johannes voor Jezus zo belangrijk, dat hij daar van meet af aan alles voor wilde geven. Zelfs zijn leven. Johannes benadrukt dat Jezus het niet overkomen is, zijn gewelddadige dood, maar dat hij het er zelf op aan heeft laten komen. Dat hij niet van het leven is beroofd, maar dat hij zijn leven heeft gegeven. En dat hij vanaf het begin af aan bezig is met het geven van zichzelf.

Na dat verrassende huwelijksfeest in Kana, waar reinigingswater tot feestwijn was geworden (en eigenlijk ging het daar om de vreugdevolle verbintenis

van God met de mensen) – na dat feest van trouw en liefde, dat Jezus mogelijk maakte, gaat hij met zijn leerlingen naar Jeruzalem om daar het Paasfeest te vieren. (Jezus zal in de daarop volgende jaren nog twee keer de pelgrimage naar Jeruzalem maken om er het Paasfeest bij te wonen.) Bij zijn aankomst daar in de tempel van Jeruzalem treft Jezus in de voorhoven de verkopers aan van runderen en schapen en duiven en de geldwisselaars die daar achter hun tafels zaten. De verkoop van vee voor de offerdienst was gaandeweg noodzakelijk geworden, sinds het houden van kuddes zeker in en om de stad ongebruikelijk was. Men kocht dus dieren – in plaats van ze zorgvuldig uit het eigen bestand uit te zoeken – om ze meteen daarna weer te offeren. Daarmee was de offerdienst in de meeste gevallen al een loos ritueel geworden, dat weinig meer van doen had met de oorspronkelijke betekenis van het offer, namelijk iets geven van jezelf, wat voor jou van grote waarde is.

En de geldwisselaars waren onontbeerlijk in de tempel, omdat bij het voldoen van de tempelbelasting en bij het kopen van offerdieren de gangbare Romeinse en Griekse munten daar niet gebruikt mochten worden vanwege hun heidense beeldenaars.

Desondanks gaat Jezus vlammend en met geweld tegen dit alles protesteren. Hij maakt een zweep van touwen, ranselt de handelaars met hun koopwaar de tempel uit en smijt de tafels van de geldwisselaars omver. Alleen tegen de duivenverkopers is hij iets vriendelijker. Duiven zijn het offer van de armen, die geen grotere dieren kunnen betalen. Tegen de duivenverkopers zegt Jezus: 'Breng het allemaal naar buiten.' En alle verkopers en wisselaars roept hij na: 'Maak van het huis van mijn Vader geen markt, geen handelscentrum.'

Jezus heeft er vooral kritiek op, denk ik, dat het offeren verworpen is tot commercie. Offeren zou geven moeten zijn, iets van jezelf, dat voor jou van waarde is en dat je geven wilt aan God uit dankbaarheid of omdat je iets goed te maken hebt. Een offer is als het goed is een geschenk, een vrije gave. Maar het offeren in de tempel is vooral kopen geworden. En dat wekt de suggestie dat ook Gods gunst en goedheid en liefde gekocht zouden kunnen worden, met een offer. Jezus reageert hier zo allergisch op, omdat hij zelf wel alles zou willen geven, om God en mensen bij elkaar te brengen.

De leerlingen van Jezus, vertelt Johannes, herinneren ze zich woorden uit Psalm 69: 'De hartstocht voor uw huis zal mij verteren.' Herinneren de leerlingen zich deze woorden wanneer ze bij de tempelreiniging aanwezig zijn en Jezus zo tekeer zien gaan? Of komen die woorden bij hen boven ná Jezus' dood, wanneer ze zijn sterven proberen te duiden? Het laatste, denk ik. Hier stuiten we op een spoortje van dat proces van betekenis geven aan Jezus' levenseinde, dat vlak na zijn dood en opstanding begon (en waar wij nog steeds mee doorgaan). Door de associatie met de woorden van Psalm 69 ontstaat de gedachte dat Jezus eigenlijk, uiteindelijk is gestorven aan de hartstocht voor Gods huis. Die heeft hem helemaal opgebrand, opgegeten, verteerd. Jezus heeft zich laten opbranden, uit liefde. Zijn leven is hem weliswaar ontnomen, op een gruwelijke wijze. Maar meer nog heeft hij zijn leven zelf gegeven, uit liefde voor God en mensen.

De visie van Johannes de evangelist op de dood van Jezus is dus dat zijn dood alles te maken heeft met zijn hartstocht voor het huis van God als een ontmoetingsplaats van God en mensen. Van het begin af aan heeft Jezus er alles voor over om God en mensen weer bij elkaar te brengen, hen in liefde met elkaar te verbinden. Tot het uiterste wil Jezus gaan, vertelt Johannes in zijn evangelie, om de ruis in de relatie tussen God en mensen weg te nemen, aan al het oneigenlijke, afleidende gedoe in de dienst aan God een einde te maken. De hartstocht voor het huis van God als plaats waar God en mensen samen kunnen zijn, zal Jezus opbranden. Dit vuur zal hem verteren.

Ook Perpetua en Felicitas gaat het om de ontmoeting met de God van Israël. Ook zij plegen daarvoor verzet, maar op een heel andere manier dan Jezus. Jezus leverde felle kritiek van binnenuit op de godsdienst waarin hij was grootgebracht, om deze te herstellen. Felicitas en Perpetua verlaten, heel rustig, de godsdienst van hun jeugd, de Romeinse staatsreligie. Ze doen gewoon niet meer mee en bekeren zich tot het christendom. Maar door de Romeinse overheid wordt dit gezien als een zeer ondermijnende, staatsvijandelijke daad. Om die reden had keizer Septimus Severus in 202 in een edict de doodstraf gesteld op bekering tot het christendom. Perpetua en Felicitas worden samen met andere christenen, onder wie Perpetua's broer, gevangengenomen en zullen uiteindelijk in een arena voor de wilde dieren worden geworpen.

Perpetua en Felicitas zijn slachtoffers van de onderdrukking en het geweld van de Romeinse overheid, die hen van hun vrijheid berooft en op gruwelijke wijze ter dood brengt. En toch behouden deze twee jonge vrouwen in de gevangenis een innerlijke vrijheid en beschouwen ze het lijden dat hen te wachten staat toch ook als het gevolg van hun eigen vrije keuze, namelijk om hun geloof niet af te willen

zweren. Hun leven wordt hen afgenomen, dat is zeker. Maar op een bepaalde manier géven ze ook hun leven.

Perpetua ziet zichzelf, blijkens het verslag dat ze in de gevangenis schrijft, niet als een heldin, of een onverschrokken martelares. De smeekbeden van haar vader, om haar nieuwe geloof de rug toe te keren omwille van haar familie, laten haar niet onberoerd. Ze heeft een kind, een baby, die ze nog zelf voedt. Het doet haar enorm veel pijn om het kind achter te moeten laten. Hetzelfde geldt nota bene voor haar slavin Felicitas die in de gevangenis bevalt van een kind. Perpetua ziet ook op tegen de pijn die haar te wachten staat. Ze is bang.

Maar gedurende haar gevangenschap krijgt ze wel meer moed. We zien haar moed met de dag groeien. In haar verslag valt te lezen waar ze die moed aan ontleent.

Allereerst aan de visioenen die God haar te zien geeft. God verlaat haar niet. God komt haar te hulp met beelden die haar zullen helpen om de werkelijkheid onder ogen te zien én die uitzicht bieden over de dood heen. Daar ontleent ze de kracht aan om alle onzekerheid en angst te doorstaan. En ze bemoedigt er ook haar medegevangenen mee. Wat haar ook sterkt en moed geeft is het medeleven dat zij en haar medegevangenen ondervinden. Niet alleen van elkaar, maar zeker ook van medechristenen die in vrijheid verkeren. Hun medeleven en concrete hulp is de twee jonge vrouwen en de andere ter dood veroordeelden tot grote steun.

Wat hebben deze vrouwen, Perpetua en Felicitas, ons te zeggen, over zoveel eeuwen heen?

Zij wijzen ons erop dat er nog steeds ernstige geloofsvervolgung voorkomt in onze tijd. Voor miljoenen mensen bestaat er geen godsdienstvrijheid. Miljoenen mensen in onze wereld worden onderdrukt, of vervolgd, of bedreigd vanwege hun geloof. Felicitas en Perpetua herinneren ons eraan hoe belangrijk het is, dat wij, die in vrijheid leven, ons met vervolgd gelovigen verbonden weten, voor hen bidden, met hen meelevend, hen helpen als het kan. Aan Perpetua en Felicitas zien we hoe steunend dat kan zijn.

En er is nog iets wat Perpetua onder onze aandacht brengt met haar verslag. De visioenen die zij krijgt wijzen op een ervaringsgegeven, dat als een rode draad door heel de bijbel heenloopt, door de kerkgeschiedenis verder gaat en door heel veel mensenlevens. Dat is de ervaring, dat God zich juist daar ontmoeten laat, waar mensen het het moeilijkst hebben. Gevangnissen, vluchtelingenkampen, ziekenhuizen, schuilkelders, hoe chaotisch en lawaaierig en overvol ze ook zijn, worden huizen van gebed, wanneer God zich daar ontmoeten laat. Juist op de meest onmogelijke plaatsen, in de meest onmogelijke situaties kunnen huizen voor de ziel, huizen van gebed worden opgetrokken. Want God

zoekt in zijn barmhartigheid allereerst daar zijn mensen op om hen uitzicht te geven en moed in te spreken.

En daarvan getuigt ook Perpetua, in haar aantekeningen van eeuwen en eeuwen her.

Amen